

Repræsentationer af rum

PASSEPARTOUT 42

Skrifter for
kunsthistorie

Årgang 24
2022

Repræsentationer af rum

PASSEPARTOUT

NR. 42—24. ÅRGANG—2022

UDGIVER

Passepartout—Skrifter for kunsthistorie

CVR-nummer 25 34 04 18

c/o Aarhus Universitet

Bygning 1580, lokale 024

Langelandsgade 139

DK-8000 Aarhus C

ISSN 0908-5351 (tryk)

ISSN 2597-0704 (online)

Passepartout er et peer reviewed tidsskrift.

Dette nummer udgives med støtte af Ny Carlsbergfondet og Statens Kunstfond.

TEMAREDAKTION

Natascha Lundholm Søndermark Beringer, Carina Sabrina Wiborg Borovski Hundsdahl,

Mia Rudfeld og Linda Højgaard Svendsen.

Redaktionen har opsøgt rettighedshaverne til alt billedmateriale.

Eventuelle yderligere rettighedshavere bedes henvende sig til temaredaktionen.

REDAKTIONSPANEL

Natascha Lundholm Søndermark Beringer, Carina Sabrina Wiborg Borovski Hundsdahl,

Pernille Leth-Espensen, Emma Nordby Nicolaisen, Camilla Skovbjerg Paldam, Daniel Emami Riis,

Jakob Rosendal, Mia Rudfeld, Laura Skinnebach, Ane Kirstine Preisler Skovgaard, Anne-Mette

Hjeds Strange, Astrid Marie Hvorslev Svendsen, Linda Højgaard Svendsen, Lisbet Tarp og

Emma Hyttel Tørnes.

GRAFISK TILRETTELÆGGELSE

Anders Brandstrup

Bogen er sat med Minion og Acumin.

TRYK

900 eksemplarer

Specialtrykkeriet Arco A/S, Skive

Trykt på Amber Graphic 130g

Indhold

REDAKTIONEN

- 5 Repræsentationer af rum
Introduktion

MARTIN SØBERG

- 11 Tilvirkninger
Om garntråde, rum og repræsentation i Francesca Torzos *Loom Model*

MIRIAM HAVE WATTS

- 35 Orienteringspunkter og fortællinger i kirkerummet
Refleksioner over nyere indretning og udsmykning i den danske folkekirke

INTERZONE I

- 60 Aarhus rum
Puk Ewdokia
- 68 Der gik en engel gennem stuen
Isa Paludan Asboe
- 77 gæsteværelse
Jeppe Krogsgaard Christensen

HENRIK OXVIG

- 81 Rum i proces
Om den arkitektoniske forestillingsevne

KASPER LÆGRING

- 99 Rummet som ramme for den store stil
Vilhelm Wanschers arkitektursyn og dets eftervirkning hos Jerichau og Willumsen

INTERZONE II

- 136 Interview med Spant Studio
Mia Rudfeld
- 153 Det, der viser sig som skjult
Anette Harboe Flensburg

AARON GUTTENPLAN

- 157 Home/Screen
The Domestic Architecturalization of Television and Televised Space

ANDERS TROELSEN

- 175 Billeder på byen – byen som billede
Vertikalt vokseværk bogstaveligt og billedligt

Repræsentationer af rum

Introduktion

REDAKTIONEN

Denne udgivelse tog sit udspring i en undren og en idé om at ville dykke ned i andre tilgange til rum end det fænomenologiske. Ofte bruges den fænomenologiske tilgang til rumanalyse, men vi ønskede at lægge op til en metodisk overvejelse, der ligger ud over denne tilgang. Denne temaudgivelse skulle undersøge rum som noget andet og mere end en beholder for livsverdenen. Dermed som noget andet end kroppens forhold til rummet. Det kunne være rum som magtstrukturer, rum som sociale konventioner eller som billeder.

Vores funderinger og samtaler havde tre tematikker som omdrejningspunkt: de flade rum, de virkelige rum vs. repræsentationen af rum og den sproglige repræsentation af rum.

De flade rum

Når vi undersøger og analyserer arkitektur, rum og byrum, inddrages ofte repræsentationer af rum i form af flade kort og tegninger. Hvad gør det ved vores forståelse og forventninger til rummet, når vi ser det på fladen? Når rummet senere realiseres, hvad lægges der til rummet, i og med rummet og rumligheden bliver mulig at opleve? Og omvendt, hvordan skildrer man et forestillet eller eksisterende rum i al sin "åndelighed" og stedslighed/stedskarakter, jf. f.eks. genius loci?

Genius loci konkretiseres og bliver nærværende, når vi mennesker bygger rum. Kort opridset betyder genius loci den mening eller identitet, som stedet får gennem kultur, miljø og det arkitektoniske udtryk. Gennem skabelsen af arkitektur giver mennesker mening og konkret form til en plads eller et rum. Gennem det at samle bygninger symboliserer de vores livs form i sin helhed.

Virkelige rum og repræsentationen af rum

I relationen mellem det virkelige rum og repræsentationen af rum må det virkelige rum uvilkårligt skifte karakter, eftersom der i repræsentationen bliver enten tillagt eller frataget noget fra rummet. Dette gælder både i de tilfælde, hvor rummet gøres fladt og bindes op på universelle regler, som vi ser det på kort over områder, lande og byer, og når rummet tillægges en særlig værdi f.eks. social og dermed tillægges noget, så det næsten kan siges at være firedimensionelt. Det er interessant, når der er fuldstændig overensstemmelse mellem repræsentationen og det virkelige rum, men det forstyrrer vores forståelse af rum, når der netop ikke er overensstemmelse, som vi f.eks. ser det i Ghanas hovedstad Accra, hvor der findes en jernbane på kortet, men i virkeligheden fungerer banen som en vej, hvor folk går og har bosat sig langs med. Eller som når Lars von Trier lader handlingen i *Dogville* (2003) udspille sig i et rum defineret af kridtstreger på gulvet og i den forstand bryder med det tredimensionelle rum, vi er vant til at se på film.

Rum i tale og på skrift

Hvordan udfolder et rum sig i tale og på skrift? Hvordan beskriver man et rum, så dette bliver forståeligt og synligt for andre? Når rummet ikke gengives visuelt, men med ord, som vi ser det i akademiske analyser, anmeldelser m.m., hvilke overvejelser ligger så bag de valg, der tages om, hvad man inddrager i sin beskrivelse, for at rummet både repræsenteres i f.eks. analysen, og der skabes en repræsentation for modtagerens indre blik? Kan man tale om, at analyser eller beskrivelser af rum kommer til at udgøre helt nye former for rum? Som når Charles Baudelaire i bogen *Det moderne livs maler* (1863) bruger sprogets dynamiske og intense form til at repræsentere og understrege sin beskrivelse af det moderne Paris' flygtighed.

I Passepartout nr. 42, *Repræsentationer af rum*, præsenteres en række væsentlige, nyskrevne bud på, hvordan forskningen inden for kunst og arkitektur arbejder og bearbejder repræsentationen af rum, hvordan der arbejdes med forholdet mellem det todimensionelle og tredimensionelle, og hvordan rummet bliver et symbol på noget større.

Bidragyderne er såvel danske som udenlandske forskere med indgående kendskab til forskellige dele af det tredimensionelle felt.

Martin Søbergs artikel behandler arkitekturmodeller og tager udgangspunkt i arkitekten Francesca Torzos *Loom Model*, som viser tilbygningen til Z33 House for Contemporary Art, Design & Architecture. Arkitekturmodeller fungerer som repræsentationer af rum og et værktøj i formgivningsprocessen, men *Loom Model* er fremstillet af garntråde, og Søberg undersøger derfor betydningen af arkitekturmodellens materiale. Hvordan fremstilling og funktion udvider vores begreb om repræsentation i form af argenter, verdensskabelse og som et spørgsmål om praksis.

Miriam Have Watts reflekterer i sin artikel over nyere indretning og udsmykning i danske folkekirker. Hvilken betydning har den nære historie på oplevelsen af fysiske, traditionelle og symbolske orienteringspunkter i kirkerummet? Watts beskriver her kirkerne som pejlemærker i det danske landskab både i byen og på landet. Og kirkerummet som et samlingssted for traditionsrige fælles såvel som personlige oplevelser og tilhørsforhold. I disse rum debatteres og konkretiseres betydningen og pladsen for det menneskelige kirkeliv, hvilket sætter sit præg på indretningen og udsmykningen.

Henrik Oxvig ser i sin tekst nærmere på vores arkitektoniske intuition. Oxvig vender tanken om repræsentationen af rum lidt på hovedet og kigger ikke på tegninger af arkitekturen som repræsentation af arkitekturen. Men på arkitekturen som repræsentation af det tidligere arbejde, herunder tegningerne. I artiklen belyser han renæssance-arkitekten Leon Battista Albertis idéer om arkitektur som artikulationer af harmoni og den nutidige voksende forståelse af, at arkitekturen konstant skal tilpasse sig en foranderlig verden. Artiklen præsenterer verdensbilledet bag Albertis idéer, som i dag stadig synes at være udbredte.

Kasper Lægning udfolder Vilhelm Wanschers arkitektursyn og dets eftervirkning hos Jens Adolf Jerichau og J.F. Willumsen. Denne artikel undersøger, hvorledes den arkitektoniske ramme er nøglen til alle aspekter af Wanschers projekt om 'Grand Style', og følgelig de spor af virkninger af Wanschers manieristiske rumlige koncept i værker hos malerne Jens Adolf Jerichau og J.F. Willumsen. Artiklen lægger særlig vægt på Jerichaus *Hæcuba* (1916) og Willumsens serie af venetianske veduter 1929-35.

“As architecture becomes television, television becomes architecture.” Sådan skriver Aaron Guttenplan i sin artikel om arkitektualisering af fjernsynet og fjernsynets rum. Guttenplan undersøger fjernsynet som en forlængelse af rummet og arkitekturen og fjernsynsbilledet samt selve fjernsynet som aspekter af hjemlig arkitektur, der former vores idéer om hjemlighed. Her betragter han dem som vigtige elementer i huslig arkitektur, der ville gavne den arkitektoniske diskurs og bidrage til at kontekstualisere den effekt, de har haft på designet af boliger samt på idéen om “et hjem”.

Anders Troelsen har skrevet om forskellige måder, hvorpå skyskrabere og vertikale byer fornemmes, præsenteres og analyseres. Her sammenligner han skyskrabere i byerne med typologien i en traditionel by, samt de forskellige måder vertikale byer kan iscenesætte sig selv, både visuelt og lingvistisk.

Med det enorme felt, titlen *Repræsentationer af rum* dækker over, bidrager *Passepartout* nr. 42 med artikler, der begår sig inden for såvel det kunsthistoriske som det arkitekturteoretiske felt. Nummeret indeholder foruden den peerreviewede akademiske del også to interzoner, der i sin helhed består af fem bidrag, som i tekst og billede sætter nummerets tema i perspektiv.

Kunstneren og illustratoren Puk Ewdokia har med tegninger gengivet fire aarhusianske byrum. Hun siger herom: “Jeg har været på udkig efter rum, som giver én en positiv fysisk fornemmelse, når man træder ind i dem – af den ene eller anden grund. Måske fordi man kan mærke sjælen i bygningen, kan dufte materialerne, eller nerverne bare falder til ro. Jeg tror på, at alle rum påvirker én fysisk, det er bare ikke altid, man lægger mærke til det”.

Isa Paludan Asboe tager os i ord og billeder med til lydkunstbiennalen Struer Tracks, hvor vi bliver introduceret til lydkunst i det offentlige rum og tanker omkring forholdet mellem rum og lyd.

Forfatteren Jeppe Krogsgaard Christensen har lånt os teksten “gæsteværelse” fra sin bog *fra hus og hjem* med undertitlen *et forsøg* (2021). Her er det visuelle fraværende, og det udvalgte rum repræsenteres udelukkende i kraft af sproget.

I et interview fortæller arkitekterne Troels Thorbjørnson og Kasper Baarup Holmboe fra Spant Studio om deres arbejde med at skabe og ind-

rette rum. Omdrejningspunktet for interviewet er de to projekter Hytter i Vorupør og New Aarch kontorlandskab, hvor vi følger processerne fra idé og repræsentation til virkelighed.

Anette Harboe Flensburg er kunstneren bag forsideværket *Det efterladte og det åbne* (2005), og som afslutning på interzone II deler hun sin arbejdsproces med os. Vi får et indblik i, hvordan hun først skabte tredimensionelle rum for derefter at genskabe dem på det flade lærred.

De fem bidrag er tænkt til at udgøre en pause, hvor det kreative både møder det teoretiske og viser feltet fra en helt anden synsvinkel. De akademiske regler, der ellers anslår resten af nummeret, hersker ikke i interzonen.

Passepartout vil gerne rette en stor tak til alle skribenterne og bidragsydere samt Ny Carlsbergfondet og Statens Kunstfond for deres generøse støtte til dette temanummer.

Rigtig god læselyst!

*Carina Sabrina Wiborg Borovski Hundsahl,
Mia Rudfeld,
Linda Højgaard Svendsen,
Natascha Lundholm Søndermark Beringer
og Passepartout redaktionen*

